

ישראל - ישר עם א-ל

"לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש הישר בעניו. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים י"ב ח' – ט').

"בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעניו יעשה" (שופטים כ"א כ"ה).
"אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז' כ"ט).

התורה הזהירה שלא נעשה כישר בעיננו, ככל אשר אנחנו עושים פה היום. דהיינו שלא נקריב בבמות, כי אם במזבח ה' בלבד.

במשך תקופת השופטים צוין הדבר ש"בימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בעניו יעשה" (שופטים י"ז ו'. כ"א כ"ה), וכן גם אחר מלוך מלך בישראל, "רק הבמות לא סרו, עוד העם מזבחים בבמות" (מלכים ב' י"ב ד', י"ד ד', ט"ו ד').

וצריך לשאול, מדוע הישרות מתבטאת דווקא, בהקרבה במקום אחד. ומדוע הבמות לא סרו.

בהמשך פרשת ראה נאמר: "ונתן לך רחמים ורחמך" (י"ג י"ח). ופירש האור החיים במקום, "כוונת מאמר זה כאן, לפי שציווה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם. מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך (כבר מני אז ידוע היה, ש"ענייני רצח" ניתן לברר אצל הישמעאלים), כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת". וא"כ כאשר באים לכלות עיר ואם בישראל שהודחה, ויש צורך להרוג כל אוכלוסייה, אזי ישנה אכזריות גדולה, לכאורה. על כך ניתנה לישראל הבטחה, שאם יקיימו דברי ה' במצווה זו, אזי בבקשת הרחמים ע"י אותו שהורג עיר הנדחת, תינתן לו אותה מידה של רחמים. "ונתן לך רחמים (אם תבקשה- כי תשמע בקול ה' אלוקיך... לעשות הישר בעיני ה' אלוקיך (שם י"ט)), ורחמך" "לזה אמר להם הבטחה, שיתן להם ה' "רחמים". הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים, ישפיע בהם "כח הרחמים" מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם, מכח המעשה. ואומרו ורחמך, העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עימו. שאין ה' מרחם אלא לרחמן" (אוה"ח שם).

ותמוה הדבר שדווקא כאן, נזכר עניין הרחמים, ולא במצוות מחייבת עמלק או הרג שבעה עממין, שנוהגין תמיד. [לחלק מהפוסקים, גם שלא בשעת מלחמה (הרמב"ם בהל' מלכים פ"ה ה"ד, וכן בספר המצוות מצווה קפ"ז- כתב שהמצווה על כל יחיד, ובאם בא לידו ולא הרגו, עובר בל"ת)], ששם גם הורגים עד לכלה. ושם לא מצינו שנצרכים לרחמים מיוחדים.

לכן נראה לבאר, על פי מה שמצינו בדברי ימי מלכי ישראל ויהודה, מדוע הישרות נהפכת לחשבונות והרחמים לאכזריות.

ראשון לכך, בבואנו לבאר זאת, הינו שאול. בצאתו למלחמת עמלק, נאמר שם "וירב בנחל" (שמו"א ט"ו ה'). ודרשו חז"ל עה"פ, במסכת יומא כ"א ע"ב, מה עניין המריבה בנחל, אלא שהתחיל לדון. ומה על נפש אחת, (על רצח אדם נמצא בקרבנו, ולא נודע מי הכהו, באים סנהדרין

ואומרים "ידנו לא שפכו את הדם הזה", (כ' ז') אמרה התורה, הבא עגלה ערופה. כל נפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא, בהמה מי חטאה. ואם גדולים חטאו, קטנים מי חטאו. יצתה בת קול ואמרה לו "אל תהי צדיק הרבה" (קהלת ו' ט"ז). אל תרחם על האכזרים. ומכאן למדו חז"ל, המרחם על האכזרים, סופו שיתאכזר לרחמנים. שכן בנב, הורה לדואג, שייסוב ויפגע בכוהנים (שם פרק כ"ב) כולם. יצאת בת קול ואמרה לו "אל תרשע הרבה" (שם י"ז). שסופו שהתאכזר לרחמנים. ועל דבר זה הפסיד מלכותו. (יומא שם) שלא שמר לעשות דבר ה'.

אחריו דוד, במדרש תנחומא פרשת פנחס סימן ג', "ואיזה זה דוד שנאמר (שמואל ב' י' א') ויאמר דוד אעשה חסד עם חנון בן נחש, א"ל הקב"ה אתה תעבור על דברי, שאני כתבתי לא תדרוש שלומם וטובתם (דברים כ"ג ז') ואתה תעשה עמם גמ"ח, אל תהי צדיק הרבה (קהלת ז, טז). שלא יהא אדם מותר על התורה. וזה שולח לנחש בני עמון ולעשות עמו חסד וטובה, ולבסוף בא לידי בזיון, ויקח חנון את עבדי דוד ויגלח את חצי זקנם וגוי' (שמואל ב' י' ד') ובא לידי בזיון. ואח"כ לידי מלחמה עם ארם נהרים ועם מלכי צובה ועם מלכי מעכה ועם בני ארבע אומות. וכתוב (שם ט') וירא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מפנים ומאחור. מי גרם לו, שבקש לעשות טובה, עם מי שא"ל הקב"ה לא תדרוש שלומם וטובתם, לכך כתיב צרור את המדינים" (במדבר כ"ה י"ז).

כמו כן אצל אחאב שנלחם עם ארם, כבר היה קרוב לניצחון עליהם. (מלכים א' פרק כ' ל"א) "ויאמרו אליו עבדיו (למלך ארם) הנה נא שמענו כי מלכי בית ישראל כי מלכי חסד הם נשימה נא שקים במתנינו וחבלים בראשנו ונצא אל מלך ישראל אולי יחיה את נפשך: ויחגרו שקים במתניהם וחבלים בראשיהם ויבאו אל מלך ישראל ויאמרו עבדך בן הדד אמר תחי נא נפשי ויאמר העודנו חי אחי הוא: והאנשים ינחשו וימהרו ויחלטו הממנו ויאמרו אחיך בן הדד ויאמר באו קחהו ויצא אליו בן הדד ויעלהו על המרכבה: ויאמר אליו הערים אשר לקח אבי מאת אביך אשיב וחוצות תשים לך בדמשק כאשר שם אבי בשמרון ואני בברית אשלחך ויכרת לו ברית וישלחהו": והודיעו נביא ה', "יען שלחת את איש חרמי מיד, והיתה נפשך תחת נפשו". (שם מ"ב)

כהקדמה לביאור כל זאת, נביא את דברי מרן הגרי"מ חרל"פ במי מרום אורי וישעי, פרק ע"ג עמ' שפ"ט - "ואומר (בתפילת ימים נוראים), וישרים יעלוזו, עניינו כי "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז' כ"ט), ולפי דברינו (הובא לעיל באותה שיחה, ששורש החטא בישראל - מה שהיו קשורים לאומות העולם. שישראל מצד עצמם אינם שייכים כלל בחטא). מי הם ההמה, הוי אומר אלו העמים. אולם ישראל מצד עצמם הם הם הישרים מאותה הבחינה של האלוקים עשה את האדם ישר".

נמצאנו למדים, שכל נפילות המלכים בישראל שהובאו לעיל, קשורים בעניינם לאומות העולם, ונבאר.

כאשר שאול בא להרוג את עמלק, לא השלים את המלאכה, מצד המן ומרדכי שיצאו כתוצאה מאותה אי השלמת מלאכה. לכן חמל על אגג. ומזה אכן הופרדה לבסוף, אותה נקודה ישראלית. שבני בניו של המן, למדו תורה בבני ברק (גיטין נ"ז ע"ב). ועד שלא נותק הקשר, בין ישראל לעמלק, לא ניתן היה למחותו כליל. מתוך אותה מציאות, גם זכינו לקבל תורה מחדש בפורים.

(ואף שודאי שיכולנו לקבל תורה גם אחרת, כך נסתבב מה'). ואולי ניתן לומר שעל כך "רב" שאול, בידעו שתצא תועלת עתידית בהשארתי של אגג, ואמר שצריך לתת שארית לעמלק. אך ענהו ה' - אל תהי צדיק הרבה - שאין לעשות חשבונות כאלו. שהרי האדם נעשה ישר, וכך היא הנהגתו. רק החשבונות הרבים, הם המעכבים את הטובה, מלהופיע כעת. עמלק הוא שגרם לכך.

לכן כל אימת שאנו קרבים ומתעסקים עם גויים, אנו עלולים להינזק, מצד מה שיש להם השפעה עלינו, מחלק ישראל שעדיין נמצא בתוכם. שהם המה הגרים - נשמות ישראל, שנמצאים אצל הגויים. יודעים הם הגויים שזוהי חיותם (מופיע שם באותה השיחה של הגרי"ם חרל"פ), מה שהם קשורים לצד ישראל, ולכן מתאמצים להישאר קשורים איתם ולהחטיאם. ובשעת מלחמה עוד יותר, שאז זה זמן של גילוי כוחות ישראל, והפרדתם מן הגויים. אזי מתעוררים המה לבלבלנו ולהזכיר רחמנו, ע"מ שנרחם עליהם, ולא נכלה כוחם ועניינם. על כן בבואנו להלחם עמם, אין מקום לשום רחמים כלל. ואדרבה, על חלקם אף נאמר "לא תדרש שלומם וטובתם כל הימים". ובשעת מלחמה, טוב שבגויים הרוג (ע"פ מסכת סופרים ט"ו ז'). שכן אנו באים לנתק מהם מה ששייך בעצם לישראל. אבל כאשר באים לבער הרע מקרבנו, אין את האומות ש"יעוררו" עלינו רחמים, שמאי איכפת להם באם דם ישראל ישפך. ואנו עלולים להינזק מהעדר רחמים, לכן הובטחנו "ונתן לך רחמים ורחמך". שנקבל מאתו יתברך את הרחמים, הנצרכים לנו.

(ויש להעיר, שודאי אין קריאת העמים שנגלה רחמנו, יש בה איזו שהיא אמת. שאין הם מדברים על רחמים, אלא מתאכזרים עלינו. וכן פנייתנו אליהם שיעזרונו בעת מלחמה, לא מצד ביטחוננו בהם, אלא על מנת להתרות בהם. וכלשון הגרי"ם חרל"פ באורי וישעי (שיחה ע"ו עמ' תי"ג) "אף גם זאת לא לפנות לאשור ולדברים אחרים להיות בוטחים בהם, כי אשור לא יושיעם. כבר פסקה התורה כי גוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה. ואם אנו פונים כעת אשר דם ישראל נשפך כמים ע"י הצוררים הקמים על ה' ואנו צועקים אל האומות שיתבוננו בעומק צרותינו ואל יתנו דמי, אין זה מפני שאנו בוטחים בהם. כי יודעים אנו מראש לאזנם האטומה ולבם כאבן, כולם כאחד אורבים לדמינו שמחים לאידינו. אלא **שלא יתברכו בלבבם שלום יהי לנו, אנו מתרים בהם, הביטו וראו והווכחו כי בעת אשר יעלה לרצון לפניו ית"ש לקיים הבטחתו לדון אתכם לשנות ברק חרבו לא תצדיקו עצמכם בשום דבר לאמור לא שמענו ולא ידענו. אנחנו שארית ישראל הודענו לכם הכל ולא רציתם לנקוף אצבע קטנה להצלותינו".** (וכן בדברי חז"ל בע"ז ג' ע"א שכך יענה הקב"ה לאומות על פעולם כביכול לטובת ישראל, כל מה שעשיתם לטובתכם עשיתם, ע"ש).

וכל זה, באם נקיים זאת מצד מצוות ה', ולא כרגשי נקם והרג בלבד. כמו שכתוב מיד אח"כ "כי תשמע... לעשות הישר והטוב בעיני ה' אלוקיך" (י"ג י"ט).

הישרות שייכת בענייני העבודה - קורבנות. שבהתקרבות האדם לאלוקיו, כבר מני אז בימי קין והבל, הדרך הינה עבודת הקורבנות - התקרבות לה'. וכדי שלא נטעה שישנה יותר מדרך אחת ישרה לעבודת ה', כימי הבמות, התורה מדגישה "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה וגו'", שטרם הגענו למנוחה ולנחלה. אך בהגיענו לאותה מנוחה ונחלה, עלינו להפנות ליבנו אליו ית' אך ורק דרך הבית אשר בחר ה'. רק ע"י השמיעה לסנהדרין, היושבים בציון שמשם יוצאת תורה, היא היא דרך הישר "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך **מן המקום** ההוא אשר בחר ה'.

ושמרת לעשות ככל אשר יורוך" (שם י"ז י'), "לא תסור מכל אשר יורוך ימין ושמאל" אפי' ימין שהוא שמאל (רש"י שם י"א). ופי' בשפתי חכמים שלך נראה ימין, אך הוא שמאל. (וכך בעניין הקורבנות, שאף שפעם הייתה הבמה והמצבה רצויה, כעת זה אשר שנא ה' אלוקיך (רש"י עה"פ דברים ט"ז כ"ב)). הם ישרי הדרך המדריכים אותנו. על כן, אין לעשות איש הישר בעניו, אלא ללכת בהדרכה של תורה - בישרות. וכשאינ מלך (ת"ח המולכים בעם) **בישראל** (ישר-אל), אזי איש הישר בעניו יעשה, אם כל דמיונותיו מה נחשב רחמים ומה לא. אי ההליכה בדרך הישר, גורמת לכל אותם קלקולים.

עקב כך הבמות לא סרו, שכל אחד חשב שדרכו היא הישרה. וגם אם הקריב במקדש, הוסיף משלו עוד כהנה וכהנה, כי ראה דרכו כדרך ישרה. ובדיוק זו לשון הזהרת התורה "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום", אע"פ שהיום הותרו במות, בשילה ובירושלים נאסר. שבמנוחה והנחלה, לא שייך שאיש לאהליך ישראל וכל אחד יחליט לעצמו מהי דרך הישר. "וקמת ועלית אל המקום" (שם ח'), צריך להתיישר ע"י מקומו של הקב"ה (שאמנם נמצא בכל מקום), שהוא במקדש דווקא. וע"י ההנהגה הישרה היוצאת משם, יש לנהוג וללכת¹.

ושמא על זה אבדה הארץ, שלא בירכו בתורה תחילה (ב"מ, פ"ה ע"ב). לא התברכו בנושאי התורה תחילה, אלא התברכו בלבבם ללכת בשרירות ליבם, כמ"ש "כי בשרירות לבי אלך" (דברים כ"ט י"ח). שלא ביקשו לדעת מהי דעת תורה הישרה, אלא על פי מה שהיה נראה להם כישר נהגו.

וכן הזהירנו הנביא זכריה, בנבואתו האחרונה, "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון. כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" (זכריה ב' ו-ז'). תורת אמת היתה בפיהו- שאמר דברי אמת, דברי תורה אמיתיים. וכלשון תוס', אמת לאמיתה. שיש אמת שאינה לאמיתה, אך בפיהו - תורת אמת. וכיוון שהתורה היא אמת, כשאמר תורת אמת כאומר אמת לאמיתה. ועולה לא נמצא בשפתי- שלא ניסה לטהר שום שרץ בשום טעם, ולא חיפש התרים לרצון אחרים לחטוא.

בשלום ובמישור הלך אתי- בדרך שלמה וישרה שאינה סוטה כהוא זה מאמיתה של תורה. שלא הלך בעצת רשעים, אלא הלך את ה', בעצת ה' היא תקום. ובאותה הישרות שבה הוא נוצר. ורבים השיב מעון- שרבים ששמעו לו, שבו מכוונתם להשתתף בעוון חמור זה. כי שפתי כהן ישמרו דעת- דהיינו הדעה האמיתית, ששמורה אצל הכהן הגדול מאחיו, בשפתי. אותם שפתיים שלא נמצא בהם עולה.

ולכן, תורה יבקשו מפיהו- שבפיו תורת אמת, ורק אותה יש לבקש. תורת אמת מפי מלאך ה' צבאות. שדומה הרב למלאך ה' צבאות (חגיגה ט"ו ע"ב). רק מי שאמת בפיו ואין עולה בשפתי- בו דעת ותורת אמת. גם האמת לאמיתה וגם הדעת כיצד לממשה ולגלותה בארץ.

¹ ניתן להעיר שע"ז הוזהרנו, לא ליטוע אשירה אצל מזבח ה'. ודרשו זאת חז"ל על ממנה דיין שאינו הגון (סנהדרין ז' ע"א) שזהו עניין אחד. שלא לעבוד את ה' בדרך אחרת (עץ אשירה הינו תוספת לעבודת ה' במזבח) נאסרה, שגורם לאי הליכה בדרך הישר. וכן דיין שאינו הגון, יגרום לישראל שחלילה לא ילכו בדרך הישר.

וכל זה, אם ראשונים כמלאכים. הראשונים במלכות שבכל דור, אותם גדולי תורה אמיתיים. אם הם כמלאכים ולהם שומעים, אזי אנו בני אדם. שראוי לאדם לשמוע לגדולים אלו. אך אם מחשיבים רק כבני אדם, שהוא והם שווים, אזי אינם אפילו כחמורו של ר"פ ב"י (שבת קי"ב ע"ב). שחמורו ידע להבחין אף בדמאי (איסור דרבנן), והם אינם מבחינים אף לא בדברי תורה ממש, העומדים ברומו של עולם. ותקנתו רק בזכרו תורת משה עבדי. שנזכר שהתורה ניתנה למשה עבד ה', והוא מסרה לנו במתנה. (נהג עין טובה בישראל, כלשון חז"ל בנדרים ל"ח ע"א). ודווקא ע"י נתגלתה תורה. וכן משה של כל דור, דרכו מתגלית התורה לכל, לו יש לשמוע. ואז נזכה לקיום מה שאמר רפ"י (סוטה מ"ט ע"ב), תחיית המתים באה ע"י אליהו זכור לטוב. שנא' "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא. והשיב לב אבות (בחכמה) על בנים ולב בנים על אבותם"² (זכריה ג' כ"ג-כ"ד). במהרה בימינו, אמן.

הכל מתחיל מכך, שאמנם אלוקים עשה את האדם ישר, שכל אדם לומד תורה במעי אימו (נידה ל' ע"ב). ובודאי מוכן לחיות, על פי אמיתה של תורה. אלא שהמה בקשו חשבונות רבים- האדם ממש מבקש למצוא חשבונות, איך לעבוד את ה' בדרך מיוחדת ולא מסתפק בדרך הישר. שמחפש הוא את הרגשת עצמו, בעבודת ה'. שירגיש כאילו רק אם תהיה לו חוויה רוחנית גדולה, אז יוכל לעבוד את ה' בשלמות. אך גילה לנו החכם באדם, אף אם בסופו של דבר יעמוד על טעותו ויגיע לדרך הישר, יזכור תמיד שנעשה הוא ישר. ומה שסטה מדרכו, אין זה אלא בגלל החשבונות הרבים. שמרבה מחשבות של איך ירגיש וכו', במקום ללכת על פי דרכה של תורה, ולהזיז הרגשותיו המרובות הצידה (ולכוונם ע"פ דרכה של תורה)³.

יסוד אותם חשבונות רבים, ומה שגורם אותם הינו (בישראל- מחשבות הגויים, ובאדם הפרטי) מה שכתוב "ובחטא יחמתני אמי" (תהלים נ"א ז'). שכבר בשעת יצרתו של האדם, ישנו נדנדוד חטא קטן (אפי' חסיד שבחסידים, אי אפשר לו שלא יתכוון גם להנאתו (ויקרא רבה, תזריע, פ"י י"ד)). ואותו פתח קטן, הוא הגורם לכל אותם חשבונות להופיע, כבר מראשיתו של האדם (שיחת הגרי"ם חרל"פ שם).

וכך היא דרכו של ה'. דווקא ע"י אותם חשבונות רבים, מגיעים ישראל וכן האדם הפרטי לישרותם ושלמותם, בהתגברם על משעבדיהם מהאומות ועל יצרם. שביסודם לא שייך שום חטא כלל, ובודאי לאחר שיוסרו אותם שיעבודים ומעכבים, יתגלה לעין כל שלמותם וישרותם.

זוהי ברכתו של יעקב מפי הקב"ה. אחר שנלחם עם שרו של עשיו בקש ברכה, וענהו "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך, כי אם ישראל. כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל" (בראשית ל"ב כ"ח). ופ"י שם רש"י שלא שקרא שם שמו ישראל, אלא אמר לו כשתבוא לארץ ויגלה עליך ה', שם יקרא שמך ישראל. כמו שכתוב "ויאמר לו אלוקים שמך יעקב, לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך. ויקרא את שמו ישראל (שם ל"ה ו'). יוצא מכך, ששרו של עשיו, רק הודיעו שכך יקראו לו.

² ואם חלילה לא ישמעו, פן אבא והכתי את הארץ חרם - שהארץ עלולה להחרם מאתנו, באם הקטנים לא ישמעו לגדולים.

³ הערת המערכת: ע"י העמק דבר במדבר ט"ו ל"ח.

המיוחד בלשון ישראל, שהוא מורכב מישר וא-ל. אותה ישירות של האלוקים, שבה עשה את אדם. אחרי שנלחם בגויים (שרו של עשיו) והכרעתו אותו, ניתן לומר עליו ישראל. כשאין לו עוד מעכבים גויים, ודאי שנראית ישירותו היסודית, לעין כל. לכן "לא יאמר (שתגיע לארץ) שמך יעקב"- מי שמעוקב ע"י אחרים המונעים ממנו להתיישר, "כי אם ישראל"- שהנך ישר עם א-ל.

דוגמת זה מצינו במלכים א' י"ח ל"א "ויקח אליהו שתיים עשר אבנים כמספר שבטי בני יעקב, אשר היה דבר ה' אליו ישראל יהיה שמך", כאשר אליהו בא להקריב בבמה בשעת איסור במות (שירושלים היתה אז בבניה), וכדי להדגיש שזה היתר זמני, ולא המצב הנורמלי, אמר הפס' בני יעקב (המידה הפחותה) אשר היה דבר ה'... ישראל יהיה שמך (מידת הישרות). שכך גם כאן, אמנם מקריב בבמה אך מדגיש שעושה זאת, רק גדי לגלות את ענין ישראל. שע"י הריגת נביא הבעל חוזרים ישראל לאביהם שבשמים, בהבינם שאין שום ממשות בעבודת הבעל.

וכן אצל הכותים, שכאשר מוזכר בספר מלכים ב' פרק י"ז עניינם, מופיע שם בפסוק ל"ג "את ה' היו יראים ואת אלוהיהם היו עובדים". דהיינו שלמרות שלימדו אותם הכהנים את עבודת ה' עדין דבקו באלוהיהם. ובפסוק שאח"כ (ל"ד) "עד היום הזה הם עשים כמשפטים הראשונים, אינם יראים את ה' ואינם עשים כחקתם וכמשפטם וכתורה וכמצוה אשר צוה ה' את בני יעקב אשר שמו שמו ישראל". דהיינו כמו אצל אליהו, כאשר הנביא רוצה להדגיש את הפסיחה על שתי הסעיפים מבטא זאת - בני יעקב שה' שם שמם לישראל. שעדין מתנהגים המה כיעקב ששם מצבה, ולא כשם ישראל, שה' קרא להם.

שם זה לא נתקיים בשלמות, ועדיין אנו מצפים ומחכים להשלמתו, כיוון שלא נפרד יעקב לגמרי מעשיו. עדיין גרים רבים היו בו בעשיו. ע"כ אמר לו הקב"ה "ויקרא שמו ישראל"- זהו רק בעתיד. שהקורא לישראל יעקב, אינו עובר בעשה, שזהו עדיין שמו. אך לאברהם לקרא אברם, אסור. שזהו כבר לא שמו (ברכות י"ג ע"א). וכל כך למה, שעדיין לא הגענו למנוחה ולנחלה⁴.

וזהו מה שכתוב "אשר עשה האלוקים (=מידת יקב הדין את ההר- ההליכה הישרה), את האדם ("אדם אתם" (יחזקאל לד, לא)- בניי קרויים אדם (יבמות ס"א ע"א)) ישר ("ויקרא שמו ישראל") והמה (בגימטריה האדם, דהיינו אומות העולם, (מי הם ההמה- אומות העולם (הגרי"ם חרל"פ, שם) שנקראו האדם (תוס' יבמות שם)) בקשו חשבונות רבים. אותם האומות שיש להם חלקים מישראל, נשמות הגרים, בקשו חשבונות רבים איך לבלע לישראל. לבל יקחו מהם את אותם נשמות, שרק המה החיו את אותם אומות (הגר"ם חרל"פ, שם), וזה גורם החטא בישראל.

רק עזיבת החשבונות הרבים וההליכה בדרך הישר, תחזירנו למציאות הישרה של האדם, ותזכנו לעשות הישר והטוב ולמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם. ואז יושלמו הכלל והפרט בייחוד שמו יתברך- "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" (דברים ו' ד'), כשם שאין בלבך אלא אחד (יעקב אבינו- כנגד כל ישראל), כך אין בליבנו אלא אחד ("יב השבטים, כנגד כל אחד ואחד בישראל)

⁴ הערת המערכת: עיין אוה"ח הק' בראשית מ"ז כ"ח.

(פסחים נ"ו ע"א). "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה י"ד טו).